„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
пет пута на недељу.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву „Браника“ у Н. Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«
За Угарску: Србију Црну Гору
друге стране земље
за годину К 34·— 46·— дин.
на по године К 17·— 23·— „
на четврт „ К 8·50 11·50 „

Поједини бројеви стају 12 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.
Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући А. Пајевића у Дунавској улици бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 255. У Новом Саду, у петак 3. (16.) децембра 1910. Година XXVI.

Никанор Грујић.

Навршила се стотина година од рођења једнога врсногa сина српскога народа, који је требао по својим способностима бити позван, да врши велику улогу у народно-црквеном животу српскога народа. Прошло је већ двадесет и три године, како је умро епископ Никанор *Грујић*, па његов наследник као пакрачки епископ, честити Мирон *Николић*, са пакрачком конзисторијом, приредио му је помен 1. децембра ове године.

Било је неко време, када се за Никанора Грујића готово и заборавило. Било је то још за његова живота. Много и много година није се истицао. Повукао се у свој Пакрац те никад није долазио у наше крајеве, па никад ни у Карловце, где је најлепше године свога живота провео и где је најважнију, највиднију улогу играо. У седамдесетим и осамдесетим годинама прошлога столећа, кад сам био посланик на угарском сабору, написао ми је по које писмо, кад му се који мој говор допао.

Ја се покојнога епископа Никанора Грујића сећам увек са неком меланхолијом, па ми се увек намеће та мисао, да ли није наша странка, са Милетићем на челу, погрешила, што није године 1874. изабрала за патријарха епископа Никанора Грујића. Али баш у томе, што наша странка није изабрала и што није могла изабрати за патријарха Никанора Грујића, лежала је нека трагичност Грујићева и трагичност положаја српскога народа у овим крајевима.

Нема никакве сумње, да је Никанор Грујић, да је Срб Милутин био један од највршнијих српских родољуба и као песник, књижевник, говорник, па и као архипастир.

Никанор Грујић био је још године 1848. једна од најзнаменитијих личности. Ко је био на мајској скупштини г. 1848., тај не ће никад заборавити онога чилога српскога калуђера, који је хиљадама народа показивао оригинале старих српских привилегија те са полетом изванредна говорничкога дара доказивао српском народу, да има права на српску Војводину. Никанор и потоњи владика Сергије Кићански стајали су уз патријарха Рајачића. Улога Никанора Грујића у годинама 1848. и 1849. била је знаменита. Он је био у оно доба једна од најпопуларнијих личности у Српству. Он је у оно доба написао о мајској скупштини једну доста опширну броширу, у којој је навео и велике неправде, које је бечки двор чинио Србима. Та брошира је начинила Никанора Грујића у Бечу човеком највећега неповерења. Требало је онога великога, огромнога ауктитета покојног патријарха Јосифа Рајачића, да је бечка влада пристала, да Никанор постане *посвећени епископ* и да замењује остарелога и оболелога патријарха Рајачића.

За време немачке владе био је Никанор Грујић архимандрит у манастиру Крушедолу. Као бечки јуриста ја сам преко ферија више пута посећивао Никанора у Крушедолу. Никанор Грујић био је од мене старији двадесет и три године, али је зато ипак са мном опћио као са каквим својим пријатељем. Наши разговори продужавали су се често до по ноћи.

После смрти патријарха Рајачића постао је Никанор Грујић пакрачки епископ и учествовао је живо на нашим народно-црквеним саборима. После смрти патријарха Марановића постао је Грујић администратор карловачке митрополије и одмах тајни саветник, дакле „ексцеленција“.

Никанор Грујић ухватио је био јаких веза са мађарском владом. Био је родом Барањац па је потпуно знао мађарски и у говору и у писму. Тадањи министар-председник гроф *Лоњаји* особито је уважавао Никанора Грујића те му је обећао, да ће постати *српски патријарх*. То је била Никанорова *несрећа*.

У оно доба већ је почео да цвета мађарски шовинизам па с њиме и гоњење српске омладине и наше народне странке, која је стојала под вођством Светозара Милетића. У Будимпешти су примали свакојаке денунцијације те веровали: да је Нови Сад центар противмађарских агитација а у њему српска гимназија са патронима и професорима врзино коло. Мађарска влада изашље силовитога барона *Мајтењија* за комисара, да спроведе истрагу против новосадске гимназије а у првом реду против патроната. Догодило се нешто, што нико није могао ни из далека слутити. Барон Мајтењи не само да је суспендовао патронат, него је подигао цивилне и кривичне парнице против тадањих патрона. Најодличнији Срби: Суботић, Брановачки, Новић, дођоше под истрагу, па је била опасност, да допадну и истражног затвора. Наравно да су све те парнице морале бити обустављене, јер нису имале никакве подлоге.

Никанор Грујић, као администратор митрополије, био је врховни патрон новосадске српске гимназије. Ја сам тада био правозаступник суспендованих патрона. Барон Мајтењи је многе дописе управљао преко администратора Никанора Грујића и ја сам са болом у души могао видети, како је Никанор Грујић потписивао Мајтењијеве дописе, које садржаваху неправду и гоњење првих наших људи.

Кад је наша странка на народно-црквеном сабору године 1874. закључила, да ће бирати за патријарха Прокопија *Ивачковића*, румунскога митрополита, али негдањега крушедолског архимандрита, нас неколицина, као Никанорови познаници и пријатељи, одемо к њему, да му кажемо, да не ћемо бирати њега. Тада ми Никанор узбуђеним гласом рече: »Дакле и Ви, Мишо, против мене?« Ја му нисам знао ништа друго рећи него: *„Мајтењи!“*

Гроф Лоњаји није могао одржати задату реч према Никанору Грујићу. У оно доба још мађарска влада није умела помишљати, да се српски патријарх *именује*. Никанор Грујић после свога пада при избору и после потврде избора патријарха Ивачковића оде у Будимпешту и људски окреше грофу Лоњају ово, што му је имао да каже. Наравно, да Никанор Грујић није имао Лоњајево обећање, да би сасвим друкчије био удесио своје понашање и да не би дошао у онај криви положај са Мајтењијем, у који је био *угуран*.

Никанор Грујић отишао је као у неки екзил, у неко прогонство у Пакрац. Као што већ рекох, никад се више није враћао у Карловце. Он је некако навалице хтео, да се на њега заборави. Изгледало је, као да му је то била и нека освета, да би се могло рећи: „Ево, и таква човека је кадар српски народ заборавити!“

Уда судба Никанора Грујића уједно је и уда судба српскога народа у његовој народно црквеној автономији. *Наша јерархија не може да заузме независан положај према свагдањој угарској влади.* А српски народ не може да постигне такав политички положај, да наша јерархија може тражити наслона у самом народу. Ми нисмо могли бирати за патријарха ни епископа Арсенија *Стојковића*, ни епископа Теофана *Живковића*. Наслон у народу није тим епископима ништа користио. Па зар не би и Герман *Анђелић* био што друго, да је могао наћи наслона у самом народу?

Честита старина пакрачки епископ Мирон *Николић*, кога је покојни Никанор Грујић толико волео и уважавао, добро је учинио, што је приредио помен стогодишњице рођењу Никанора Грујића. Српски народ не може и *не сме заборавити Срб Милутина*. Не сме заборавити свога великога говорника, свога врсногa песника. Не сме заборавити онога, који је спевао пре више од пола столећа ону дивну песму:

Где Фрушка Гора у Дунав силази,
Севера бесног исмејава јарост...

П—Д.

Смемо ли мењати устав „Друштва за српско народно позориште.“

Још давно нису се чланови овога друштва, није се наше јавно мњење толико интересовало за наше народно позориште, као пред овогодишњом главном скупштином његовом.

Тој појави можемо се само радовати, јер је знак будне народне свести. Знак је, да наш народ, наша интелигенција, води озбиљног рачуна о тој нашој културној установи, да јој приписује онај значај, који заиста имаде и који су му приписивали и оснивачи њени.

У том интересовању искрсавају разна мишљења и разни предлози, како да се нашем народном позоришту помогне. Па има и таквих предлога, који су у данашњем времену опасни, и могу бити судбоносни по саму установу, ако би их главна скупштина усвојила. А то је мишљење, да би ваљало Устав „Друштва за српско народно позориште“ из темеља променити и на сасвим друге основе поставити. Не ћемо да се упуштамо у то питање, да ли је мењање устава заиста неминовна потреба и да ли је устав тај овакав, какав је, извор неудаћама нашег народног позоришта. Али се морамо чудити, да се у доба овог страшног шовинизма сме на ту промену и помислити.

Како садањи устав »Матице Српске“, тако и устав позоришта нашег грађен је у добу провизорије. То је оно доба у нашој отаџбини, кад је престао апсолутизам, а још није био успостављен државни устав. То је било **привремено стање**. И у тој привремености, кад се од стране меродавних фактора није обраћала минуцијозна пажња нашем културном раду, могла се „Матица Српска“ из Пеште у Нови Сад преселити, а нов устав јој скројити. У то доба државне провизорије могло се оснивати српско народно позориште. А да се с тиме још коју годину причекало, не би било српског народног позоришта, а »Матица« би и сада још у Пешти постојала, шта више, њу је државна власт накана била и после њеног пресељења у Нови Сад неколико пута у Пешту натраг повратити.

За време ове уставне ере није нико смео ни помислити на какву измену у та два устава, јер се сви боје октројке од стране државне владе, којој би се тај промењени устав морао на потврду поднети. Матица је покушала неке промене, али, кад се осетила опасност октројке, ето већ годинама чами та ствар у забораву — али с великом муком.

Погледајмо само на нашу народно-црквену автономију. То није приватна установа. Црквена автономија почива на темељним државним законима. А наш народно-црквени сабор, то је — тако рећи — једна државна установа. Па ипак су уредбе те автономије пуне толико октројака од стране државне владе, да цела автономија није ништа друго, него једна велика октројка. До тога смо већ дотерали, да наши сабори не смију ни да граде нове автономне уредбе због могућих октројака. Морало се тако далеко ићи, да је петровдански сабор тражио гаранције од министарства, ако би се упустио у дограђивање автономије.

А, ево, како је прошао последњи радикалски или туцинданског сабор са манастирском уредбом! Та је уредба добила такову пирамидалну октројку, да су српски манастири готово постали домена државне владе. Само један корак још — па је секуларизација црквених наших добара перфектна.

У најновије доба наши новчани заводи не одобравају се од стране власти, ако не бришу српско име и обележје, а још горе пролазе читаонице по селима и варошима. А како су прошле некоје земљорадничке задруге?

А шта би се тек радило са овом

приватном установом, са српским позориштем, које носи на себи тип и има цел неоспориве нацијоналне установе! Ту би било толико октројака, да би сва та обележја била збрисана. Помислите само, како би то изгледало, кад се то позориште не би више звало »*Српско Народно*«, него »Новосадско Позориште«, које би било обвезано свој годишњи репертоар државној влади сваке године не потврду подносити, да се не би представљало што »противдржавно«! Кад се у њему не би могло више представљати ни „Бој на Косову“, ни „Милош Обилић“, ни »Марко Краљевић«, ни „Мајка Југовића“. Кад би управа била по уставу обвезана, међу преведеним делима свога репертоара половину из мађарске књижевности узимати. А није искључено, да би се још и то тражило, да бар једанпут у недељи дана буде представа на мађарском језику. Шовинизам може свашта.

Са „преустројством“ устава могли бисмо дакле тако проћи, да би заиста било »преустројства«, скроз и скроз темељна.

Но наше је мишљење, да наш устав, — и овакав, какав је сада — пружа нама довољно могућности, да се у оквиру његову слободно можемо кретати и у живот приводити многе корисне органе, а да нам у томе не може и не ће нико сметати. Ми смо власни, да тај устав тумачимо. А власни смо, да једним правилником његове празнине попунимо. Ено су пређашње главне скупштине бирале директора позоришној дружини. Не само Нушића, него и Добриновића. А сада некоји устав тако тумаче, да је то искључиво право позоришног одсека.

Дакле, лако бисмо са уставом. Друго нама фали. Ми **немамо новаца**. Ако то можемо створити, биће свега. Биће и интенданта, и драматурга, и директора. Ко нам створи новаца, тај ће бити јунак нашег позоришта.

У осталом не слажемо се са апсолутном владавином једнога човека у управи дружине ма под којим насловом и именом — интендантом, управитељем или драматургом — то било. Особито се не слажемо с тим, да он сам лично има права глумце и глумице примати и отпуштати и плате им дизати и смањити. Сви би се наши глумци против тога побунили, ма он какав ауктoритет био.

Таква апсолутног и неодговорног владара позоришног нема ни код великих народа, где је позориште државна установа. Интенданта државни министар уклони, ако му није по вољи. Па онда, како би тај наш интендант или драматург могао стојати под контролом главне скупштине, која се из нестручњака састоји, према њему једном потпуном стручњаку? А таковога, који има у тој струци **многогодишње прекаљено искуство**, ми међу млађом интелигенцијом још у опште и немамо, јер две-три године бавити се позориштем, не вреди много.

Устав не дирајте, него га чувајте до бољих времена! Јер доба Стевана Тисе и Хедерварија није погодно за те експерименте.

Правдан.

Варају се.

Овдашње „Српство“ донело је, као што се пристоји, леп некролог о *Лази Костићу*. То није онај инсулт на успомену Лазину, као што је то учинила „Застава“. Али у том некрологу на крају има једна ужасна *заблуда*. Говорећи о великој народној борби под вођством Милетићевим, некролог завршује овако:

„У тој великој борби видимо у првим редовима и др. Лазу Костића. Романтика те борбе је и њега освојила, те га видимо где поред Милетића сву снагу залаже у борбу, која се свршила једним ужасним народним крахом. Др. Лаза Костић је дочекао да види све последице те борбе, да види, колико је много било романтике, а колико мало политичког такта и реалног схватања интереса српског народа у Угарској. Он је доживео и критику тога доба, дочекао је нов један покрет, који годинама тиња у српском друштву, дочекао је, да умре с уверењем, да је српска политика једва једном погодила прави пут. У новом покрету је више прозе, него поезије, више рачуна, него одушевљења.“

Ми можемо сваког уверити, да Лаза Костић *није умро са уверењем о »краху«* народне борбе под вођством Милетићевим, а још мање, да је умро с уверењем, да је „српска политика једва једном погодила прави пут“, већ је умро са тим уверењем, да треба *продужити* ону борбу, која је ишла и која треба свагда да иде за осигурањем народнога бића српскога народа. Ми у велико уважавамо ове људе, који су се скупили око „Српства“ и који воде успешну борбу против радикалскога опсенарства, али их можемо уверити, да, ако они називају „крахом“ ону политику, коју смо ми са Милетићем водили, — они греду оним истим путем, којим иду и радикали, наравно без радикалскога опсенарства, а то је *нулификација српскога народнога бића*. Није то „*романтика*“, кад се води борба за осигурање учешћа српскога народа у државном животу, за осигурање српскога језика у администрацији, у судству, у школи, па за осигурање народнога бића у народно-црквеној автономији. Све ово *не може* осигурати демократија по себи. Поред демократије ми можемо постати и Мађари. Демократија никако не условљава осигурање народнога бића.

То је једна *ужасна заблуда*, кад се назива народна борба под Милетићем „романтиком“. Такови назори воде *ужасном разочарању*, као што је и за српску народну самосталну странку у Хрватској речка резолуција постала једно велико разочарање.

Друге народности у Угарској: Словаци и Румуни, па у најновије време и Немци греду истим путем, којим смо и ми ишли у нашој борби под вођством Милетићевим, па сви ти милијони немађарских народа не ће да се упусте на клизави пут демократије, већ се држе *народноснога* начела и оне демократије, која је *садржана* у народносном начелу.

Да је пок. Лаза Костић, по тврдњи „Српства“, само и помишљао на „крах“ оне борбе, у којој је он учествовао, и да је умро с уверењем, да је „српска политика једва једном погодила прави пут“ — у том се господа око „Српства“ *јако варају*.

Новчани рад у нас Срба.*)

Мислим да се нећу огрешити о истину ако кажем, да ни на једном пољу нашег народног рада нисмо урадили онолико, колико је урађено на пољу наших новчаних организација; а тако исто држим, да се са правом сме рећи, да ни на једном пољу наших народних послова нисмо постигли толико успеха, колико смо постигли на пољу привредног нам живота са нашим новчаним заводима.

И све то је учињено за цигло двадесет година.

Јер и ако беше пре тога времена српских новчаних завода у овостраном српском народу, беше то тако на ретко, да се то није могло узети као јачи рад за народне нам потребе.

То се није могло узети као успех од значаја по новчане народне потребе нити је могло то неколико завода да снажно утичу, да се што више подигне воља за штедњу па да се народне уштеђевине, залишне готовине, посредовањем новчаних организација повере путем кредита подузетним и вредним рукама.

То мало наших новчаних завода што смо их имали пре четрдесет година, нису имали циљ, да испомогну народ са што јефтинијим кредитом; могло би се пре рећи противно од тога, јер неки су исплаћивали својим деоничарима *уз мали обрт у мањем раду до 85% делимка*.

Значи да је дивиденда акционара била алфа и омега целом том „родољубивом и напредном раду.“

Морам признати, да је и пре, отприлике, 40 година био један, за тадања времена, не обичан покрет за подизање новчаних завода у нас, у томе добу основан је један већи српски новчан завод у Новом Саду, и у исто доба један у Београду, али ти су потхвати јадно свршили, о тој жалосној епизоди не треба без нужде много писати јер то су биле несретне руке таких неимара, који су берзанском шпекулацијом хтели без муке да постану зјело богати људи.

Та, на зло употребљена воља народна за подизање српских новчаних завода пре 40 година, била је од тако штетних последица, да су не само акционари свој новац изгубили, него је то још много штетније утецало на народно прегалаштво.

На 20 и више година овамо још није нико смео ни спомена учинити, да се српски новчан завод од поле већег значаја створи.

И када је 1889. године једно коло људи прегло да оснује један српски новчан завод са седиштем у Новоме Саду, бациле су неудаће пређашњих година свој сен на тај родољубиви потхват.

Ко је био на конференцији која је одржана у Новом Саду 1889. године ради оснивања Централног Кредитног Завода, тај се могао уверити, какве се тешкоће испоставиле томе, да се та мисао приведе у живот.

Беше то лепо посећена конференција, све сами одлични грађани новосадски, лепо и одлично коло људи. После конферисања pro и contra, приступило се томе, да се одмах покуша једно уписивање акција на пробу, да се види, како ће се у првоме реду одазвати сами чланови те конференције.

Не могу никада да заборавим, како су неки старији наши грађани, врло добро материјално ситуирани људи, покупили се и изашли на поље, да се више и не врате, да не би *ни пробе ради* уписали коју деоницу.

Ми, што смо остали и који смо усвојили предлог да се оснује један модернији већи српски новчан завод у Новом Саду, тек ми смо показали ремек, једва се скупило односно уписало од 1000 деоница свега 300 комада.

Остало ће се скупити путем јавнога позива за упис акција.

Но и то је врло тешко ишло. Осим Новога Сада уписано је само још у Ср. Карловцима и Сомбору деоница и умало да није цела акција осујећена, јер кад се састао оснивачки одбор да се посаветује о бити или не бити, фалило је још 137 деоница, које су остале неуписане поред свега тога, што су се на проспекту за уписивање налазила врло звучна имена људи наших, који су пружали сваку гарантију за примљен новац па и за солидитет тог новог српског новчаног завода.

И да нису четири члана тог оснивачког одбора протоколарно изјавили, да ће узети тих 137 деоница за себе, ако би по јавној супскрипцији остале неуписане, Централни Кредитни Завод би остао неоснован и данас би се неки смешкали лудом послу оних оптимиста, што хтедоше да пронађу квадратуру круга.

Данас би се та епизода спомињала са осмејком, који изазивају наивни људи, када отпочињу такав рад, који се некима тада чињаше да изгледа као борба Дон Кихота против ветрењача.

Данас после 20 година могу већ са неким правом и уверењем да истакнем, да је оснивање тог српског новчаног завода била једна добра мисао, да је то била потреба и на то дело се могу оснивачи да осврну са унутарњим задовољством, јер осим свега, тим је створена нова епоха за нас овде.

Вратило се оно самопоуздање у нас, које је потребно за прегалаштво и збрисато је оно наше потцењивање, да у нас не може бити ништа, да нисмо способни и кадри да држимо корака са осталим културним народима.

Од тога доба, дакле од тада, када је основан тај српски новчан завод у Новом Саду, основано је у овостраном Српству још **сто** српских новчаних завода и то: у Угарској, у Троједници, сам Централни Кредитни Завод основао је својим и споредним утецајем у својој ближој и даљој околини око 16 српских новчаних завода.

Је ли то нашем народу било од хасне? На то су саме прилике дале већ одговора а имамо оправдане наде, да ће то доказати будућност још јасније.

Данас већ, после тог новог снажнога покрета има 121 српски новчан завод у Аустро Угарској. Сви ови наши новчани заводи располажу и то са: К 18,800,000·— главнице, К 4,700.000.— резерве, и К 69,500.000.— улога на штедњу, свега К 93,000.000.— (Српски Компас).

Није далеко то време, када ће ти досадашњи српски новчани заводи располагати са пуних 100 милиона круна а то је сила, која игра велику улогу и код већих и богатијих народа.

Ако ме не варају ови знаци, могу са задовољством да кажем: у *добри час*!

Л. М.

*) Овај смо чланак прештампали из овогодишњег календара »Народа«, који смо нашим читаоцима приказали у претходном броју нашега листа. Ур. »Бр.«

† Лаза Костић.

Хумор Лазе Костића пред смрт.

Кад је Лаза Костић дошао у Беч у дивни Cottage-Sanatorium, запита једну дворињу, која му се приказала: од куда је, а кад она рече, да је из *Трошаве*, Лаза се насмеши па рече: »А ја сам *трошо*!«

Кад је Лаза дошао у Беч, испрва је као познати гурман врло много јео. Лекари га мољаху, да не једе много, јер му то може шкодити, но Лаза је и надаље »гурмандисао«. Али кад му се болест окренула сасвим на горе, изгубио је сасвим апетит те није могао ништа јести. Једном уздахне па рече лекарима: „Видите, како ја *лепо слушам лекарске савете*.“

Гроф Серсеј и Лаза Костић.

Познато је, да је Лаза Костић био више година на Цетињу и уређивао онде »Глас Црногорца.« У оно доба био је код француског посланства на Цетињу један у млађим годинама секретар гроф Р. *Серсеј*. С њим је Лаза Костић стајао у тесну пријатељству. С њиме се често шетао са Цетиња до оног брда, са којег је диван изглед на Скадарско Језеро и Скадар. Међу тим остави Лаза Костић Цетиње, а гроф Серсеј буде премештен са Цетиња чак у Кину, код француског посланства у Пекинг. Но пре неку годину постане гроф Сергеј прави посланик па дође опет на Цетиње. Ту је онда већ била готова лепа палата француског посланства са новим парком. При поласку управника нашега листа на Цетиње по-

водом тамошњих светковина овога лета Лаза Костић, који је тада био у Новом Саду, рече нашем управнику: »Однеси „неизоставно“ поздрав мом пријатељу Серсеју!« Наш управник однесе поздрав а посланик Серсеј се у највећој мери обрадовао. Све је говорио: »Mon cher Lazo!« Угостио је управника нашега листа у палати француског посланства. Ту при ручку није било другога разговора, до ли о »cher Lazo«. Много је што шта приповедао о Лази. „Замислите себи!“ — рече Серсеј. — »Ја у Паризу у очи моје свадбе случајно се на улици сретнем са Лазом. Обадвојица се неизмерно обрадујемо. Ја речем Лази: »Ту се види, да је то права симпатија међу нама двома. Морате ми бити гост у сватовима!«

Из разговора са Серсејом управник нашег листа могао је сазнати, да Серсеј познаје сав Лазин рад: и песнички и остали, књижевни. И ово је доказ, у какву је уважењу стајао Лаза Костић и у великих културних народа.

Упало је у очи.

Срби Сомборци држали су за извесно, да ће на погреб Лазе *Костића* доћи епископ дијецезан Митрофан *Шевић*. Кога је врснијег и имао у својој дијецези, него Лазу Костића? Али епископ дијецезан не само да није дошао на погреб у Сомбор, него није никога ни послао, да га заступа. А Сомборци знају, да је Лаза Костић епископа дијецезана царски угостио, кад је био у Сомбору. Да није узрок томе, што дијецезан није дошао на погреб у Сомбор, онај „лепи“ радикалски чланак у „Застави“ о Лази Костићу?

Па није указао никаква саучешћа ни други радикалски владика Гаврило *Змејановић*. Лаза Костић и Змејановић били су »Milchbrüder«. Истина, од кад је Лазин Гавра постао акрадикал, Костић није с њиме много општио, па можда је зато »Milchbruder« заборавио на Лазу.

Па и патријарх Лукијан *Богдановић* није никога послао на погреб, да га заступа. А ми знамо, да је, кад је врли Стеван *Брановачки* у Новом Саду умро, патријарх Герман *Анђелић*, иако је са Брановачким стајао у врло запету односу, ипак послао у Нови Сад на погреб два своја придворна калуђера.

Али ако се нису сетили наши архијереји Лазе Костића, сетио се Лазе један скроман калуђер. Лаза Костић, по свом завету, сваке је године ишао у Раваницу о Видову дне и онде је био гост раваничкога игумана. Игуман Сергије *Попић* дошао је из Раванице у Сомбор, те је сузним очима чинодејствовао на опелу. Хвала му!

Штампа о Лази Костићу.

Загребачке старе званичне »Narodne Novine« донеле су веома симпатичан некролог о Лази Костићу. За Лазине лирске песме казују ова ко: „Његова префињеност у одабирању мотива, силна дикција, бујица речи, које је често он сам стварао и од којих је велик број примљен и нехотице и хотимице као право благо лепог народног изражавања, нежност његових присподоба и музикалност стила: све то чини од његових лирских песама бисер српске модерне лирске поезије.“ Некролог се завршује овом умесном напоменом: „Последња реч о његовој поезији није још речена; несумњиво је међутим, да она не ће гласити онако, како је то Недић у својој болесној неразумљивој раздражености рекао. Лаза Костић није никад био популаран песник и није — изгледа — имао ни мало амбиције, да такав постане. Али је било и пре, као и данас, уских кругова људи, који су морали гледати и гледају у њему богодана нежна лирског песника, чију вредност не ће много кварити извесне ексцентричности његова изражавања, које се могу и разумети и опростити а за које су се иначе његови противници најрадије хватали и на њима утврђивали свој неправедни и неоправдани суд.“

Осечка »Narodna Obrana« вели за три Лазине глуме, да ће увек остати ремек-дела те врсте српске литературе. Вели за тим, да је Лазина заслуга, што је негдашњој омладини и тадашњој маленој српској читалачкој публици створио и раширио култ Шекспира, превађујући најбоље до сад у нас најважније и највеће Шекспирове комаде.

Сарајевска „Српска Ријеч“ доноси у свом 262. броју врло леп и смишљен уводни чланак о Лази Костићу. У свом чланку вели за њ, да је као велик Србин и велик син свога народа сјединио у својој личности све одлике наше нације, све врлине оне борбене епохе, као и све њихове мане и недостатке. Вели даље, да је Лаза Костић имао све услове, који су неопходни за развитак великог српског песника. Имао је — вели — вулкански темпераменат, профињено осећање језика и ритма, ишао је у школу највећих светских генија. У подлиску истог броја доноси „Српска Ријеч“ Лазине песме: „Славуј и лала“, Анђелијину песму из „Максима Црнојевића“, „Миладира“, „Прометеја“ и песму „О Шекспировој тристагодишњици“.

Словачке »Národnie Noviny«, што излазе у Турчанском Св. Мартину, веле за покојног Лазу, да му је име било знано целом српском народу као песника, новинара и научника.

Политички преглед.

— **Војничка саветовања у Бечу**, о којима смо донели телеграфску вест, имаће за последицу *велике промене* у особљу аустро-угарске убојне силе. Тако ће на пр. код ратне марине адмирали *Кнајслер* и *Рипер*, који су навршили 50 година службе, по свој прилици ићи у пензију. Штаб код марине биће подмлађен. Спомиње се и то, да ће одредити извесну границу доба, преко које активна служба престаје и пенсионирање наступа само по себи. И пример већих поморских битака доказује, да су редовно млађе вође извојевале поморску победу. Тако је Нелзону било 46, Тогу 57, Тегетхофу 42 године, кад су своја имена записали међу бесмртнике.

— **Крвави бојеви у Македонији и Ст. Србији.** Београдској „Штампи“ 1. (14.) о. м. из *Скопља* јављају ово:

Код Злетовске реке, између Кочана и Кратова, прекјуче је био *крвав сукоб* између једног одреда турске војске и бугарске чете, коју је предводио комитски војвода Михаило *Чаков*.

Бугарска чета напала је на сељаке из села Врановчана, који сваке године иду у кочанску околину на рад, и *убили* су тројицу у једној воденици, где су млели жито.

На пуцање пушака дотрчали су турски војници те отпочне борба. *Турци су убили војводу Чакова* и једног четника. Од стране Турака пала су три војника. Остали четници повукли су се у склоништа.

Из *Солуна* јављају:

Једно одељење војске, које је гонило бегунце Арнауте, сусрело се у околини Дибре са јаком комитском четом. У борби, која је трајала пуна три сата, 4 војника тешко су рањена а више њих лако. Од *Арнаута погинуло* је *седморица*. Само неколико рањених Арнаута заробљени су, а остали су побегли. —

— **Немачки канцелар и социјалисте.** Канцелар *Бетман-Холвег* је у седници немачког државног сабора од 13. о. м. жестоко одговорио на социјалистичке интерпелације због полицајског насиља над радницима у Моабиту. Канцелар рече, да је *сукривица социјалних демократа очигледна*.

Кунерт (канцелару): *Лажете!*

Настаде галама, у којој неко довикне канцелару:

— Безобразлук!

Не зна се, да је још који немачки канцелар тако почашћен у сабору.

— **Конференција португалских монархиста у Бечу.** Дом Мигуел од Браганце, који живи у Аустрији, сазвао је своје привржене из целе Португалске у Беч на састанак.

Нацрт уредбе

за српске православне вероисповедне народне школе у митрополији карловачкој.

(Наставак.)

§. 40. У току године прима се у школу само оно дете, које је због телесне или умне слабости на извесно време ослобођено било од похађања школе, даље оно дете, које се доселило из другог места или се дотле приватно учило, али мора донети сведоџбу о дотадашњем полажењу школе и постигнутом успеху, односно о приватном учењу.

§. 41. Свако дете плаћа при сваком уписивању 50 филира уписнине за подмиривање потреба учитељске и ученичке књижнице. За крајње сиромашну децу плаћа ову уписнину црквена општина.

§. 42. За сваки неоправдан изостанак после прве опомене од по дана платиће родитељи или старатељи дечји 1 К глобе у месни школски фонд, у поновљеном случају 2—8 К, који се новац има утрошити за набавку одела и школских књига сиромашној деци. Учитељ није одговоран за успех оног детета, које је 100 полудана изостало од школе.

Школска зграда.

§. 43. Свака школа мора имати пространу, видну, здраву дворницу за школску наставу.

Како зграда школска тако и дворница мора одговарати здравственим и педагогијским захтевима и мора бити опремљена према захтевима модерне наставе.

§. 44. При избору места за школску зграду има се пазити, да то место буде у средини села, односно предграђа, да је суво и склоњено од јаког промета, да није близу бара, ђубришта, механе или радионица, у којима се јако лупа.

Уз зграду мора бити пространо двориште, које ће уједно служити за игралиште и гимнастику, и школски врт, који у сеоским школама мора бити најмање ¼ јутра велик.

§. 45. О избору места за зграду одлучује ЕШО. према извештају среског надзорника. У погледу зидања школ. зграде, издаће Н. Ц. Шк. Савет посебно упутство.

Б. Поновна школа.

§. 46. Уз сваку свакидашњу основну школу, мора постојати и општа поновна школа.

§. 47. Општа поновна школа траје три године и има три одељења.

§. 48. Поновној школи је задаћа да у ученицима учврсти и унеколико прошири оно знање, које су примили у свакидашњој основној школи.

§. 49. У поновну школу дужна су ићи од навршене 12 до навршене 15. године сва мушка и женска деца, која су с успехом свршила свакидашњи течај основне школе. Која деца нису с успехом свршила основну школу, додељују се у посебан аналфабетски течај, којим ће руковати посебан учитељ.

§. 50. Сви прописи и наредбе, у погледу дужности дечје и родитељске о уписивању, полажењу и изостајању (за свакидашњу школу), важе и за поновну школу.

§. 51. Од полажења поновне школе ослобођена су она деца, која походе коју вишу школу (гимназију, реалку, реалну гимназију, грађанску, трговачку, вишу дев. школу) или као шегрти полазе вечерњу шегртску школу.

§. 52. Настава у поновној школи држи се четири часа у седмици, рачунајући од 15. октобра до краја марта по н. к. Дан и часове наставе одређује учитељски збор, односно учитељ са среским школским надзорником према месним приликама.

(Наставиће се.)

Вести из места и из народа.

Нови Сад, 2. децембра 1910.

— **Ко је заменик вршачког епископа?** Колико ми Срби знамо, вршачки епископ Гаврило Змејановић није добио никаква заменика од Архијерејског Синода, нити би то у опште могло бити. Али мађарске новине су му га поставиле у особи г. архимандрита дра Владимира Димитријевића, настојатеља манастира Месића. Наиме, престонички листови доносе извештај о предавању, које је државни тајник Јулије Рохоњи држао ових дана у Будимпешти о пореклу Мађара. После предавања је приређен ученом предавачу у почаст банкет, на коме је пало и више здравица. Између осталих здравио је и »вршачки грчко-источни српски епископски заменик Владимир Димитријевић« — како »Аз Ујшаг« вели — те се у речима, пуним љубави, сетио успеха политичке стазе грофа Куена-Хедерварија, »који све предвиди и свако зло спречи својом мудрошћу«.

Тако поласка г. архимандрит Димитријевић грофу Куену-Хедерварију! Просто га је унапредио за пророка, а за то су мађарске новине унапредиле г. Димитријевића, истина за сада само за епископскога заменика. Само не знамо, шта ће на то казати онај други „заменик“ Габор-пишпеков: »смирени« инок Никола Марковић-Ердељан? Овога је некада Габорова конзисторија као недостојног лишила свештеничког чина, но под притиском „дофена“ Франческа и неких брадатих грофова је та иста радикалска конзисторија повратила Ердељана у чин. Јер и то беше један од услова, под којима је скрахирана мађарска коалицијонашка влада била вољна, да и даље просипа своју „безусловну благонаклоност“ на главурде радикалске господе. Ердељан, као добар мађарски хазафија, добро стоји и код данашње владе, јер свакој угарској влади су добро дошли људи Ердељанова кова.

Сад, да ли ће Димитријевићева здравица Куену бити по вољи Ердељану, који се шеће по вршачким епископским дворима, где он сматра себе за намесника Габорова, — идемо да видимо.

— **Шесторица осуђени на смрт.** Првостепени суд у Горњем Милановцу (у Србији) осудио је **на смрт** Добросава Јоцовића, Тихомира Гавровића и Обрада Радојевића као извршиоце мучкога убиства, затим: браћу Јована, Милосава и Драгојла Никитовића као подстрекаче. Зликовци, које су најмили ова три брата Никитовића, убили су четвртога им брата, Живојина Никитовића, жену му Персу и посинка Милана, на управо зверски начин. Ово грозно убиство дала су три Никитовића извршити над својим рођеним братом и породицом му за то, да се дочепају Живојинова малог иметка. Суд је сву шесторицу тих зликоваца осудио на смрт, и тешко те ће виши судови ублажити ту пресуду, јер су појединости тога убиства биле тако грозне, да се човеку крв у жилама леди, само кад чита те грозоте.

— **Из бечке „Зоре“.** Јављају нам из Беча, да се у овдашњој српској академској дружини »Зори« секција за народно образовање на првој седници ове школске године, одржаној 8. новембра о. г. конституисала. За начеоника је изабран stud. iur. Коста И. Дошен, за заменика начеонику stud. iur. Љубомир Мијатовић за тајника stud. phil. Богољуб Прешић а за благајника cand. med. Милан Радулашки.

— **Нова српска земљорадничка задруга.** Основана је, од суда потврђена и у званичном листу објављена, те је и рад отпочела Српска Земљорадничка Задруга у Сеговини (вараждинска жупанија).

У управном су одбору: Ђуро Јанковић, као председник задруге; Павао Срб-

ђан, као заменик председника, те Коста Поповић, Марко Цавић и Алекса Србљан. Пословођа је Србослав Поповић.

Новости са стране.

— **На смрт осуђене јапанске социјалисте.** Највиши суд у Токију осудио је **на смрт** 40 социјалиста због »велеиздаје«. Међу осуђенима је писац др. Котоку и жена му.

Сад социјалистички листови треба да назову »Крвавим« и микада Муцухита II., кад — без разлога — руског цара Николу II. тако крсте.

— **Аустријске шпијонске парнице.** Аустрија је неисцрпива у стварању велеиздајничких, шпијонских и сличних парница. Ових дана је бечки суд осудио Колпија, »због шпијонаже и увреде Величанства« на 4 године тешке тамнице, Отона Данте-а на 10 месеци, а Томазинија на 8 масеци. Сва тројица су Талијани из Јужног Тирола.

— **2059 пожара за један месец.** У Угарској је у месецу октобру било 2059 пожара у 1570 општина. Штета од тих пожара износи 4,472.482 круна.

— **Доброчинство карташа.** У једној кавани у Будимпешти редовно игра тарока једно и исто друштво. Решили су, да сваки »кибиц« мора положити 10 потура, а сваки играч по 20 потура. На тај начин су за два месеца накупили 345 круна. Од тога су дали 150 К на одело сиромашној деци, 45 круна сиротињи, а остатак на друге добротворне цели.

Не би згорег било, кад би се и наши карташи угледали на те доброчине карташе.

НОВИЈЕ.

Атина, 1. децембра. Четири тесалијска посланика ухапшени су као сукривци у атентату против министра-председника Венизелоса.

Уошингтн, 1. децембра. Мехикански посланик добио је вест, да су се владине трупе сукобиле са револуцијонарима. Војска је изгубила 150 људи, а револуцијонари 70 убијених и много рањених.

ТЕЛЕГРАМИ

уредништву »Браника«.

Чеси и Немци.

Беч, 2. децембра. Чеси ће примити предлоге Пољака, да тиме присиле Немце на попуштање Чесима.

Социјалисте против Бетмана-Холвега.

Берлин, 2. децембра. Социјалнодемократски главни лист „Форвертс“ жестоко напада канцелара Бетмана-Холвега због његових испада против социјалиста.

Оружање Сев. Америке.

Уашингтон, 2. децембра. Начеоник генералног штаба поднео је парламенту меморандум, у коме је доказао, да Сједињене Државе нису заштићене против напада из иноземства. Захтева, да се умножи војска, оружје и муниција.

Избори у Енглеској.

Лондон, 2. децембра. До сада је изабрано 223 либералних, 251 унијонистичких, 38 радничких, 62 Редмонисте и 80 О'Бријеноваца посланика.

Несрећа у руднику.

Нортон, 2. децембра. При експлозији у руднику у Такоми *погибе* 25 рудара.

Управник: Др. Мих. Полит-Десанчић.
Одговорни уредник: Јанко Перић.

ОГЛАСИ.

Изашао је из штампе и разашиље се

„НАРОД“

српски народни велики илустровани календар за годину 1911.

Календар „Народ“ штампан је на великој осмини табака, на финој белој хартији, са лепом поучном садржином и 36 илустрованих слика.

Рабат 60% за готов новац, ако се најмање 25 комада поручи.

Поруџбине прима штампарија

Светозара Маринкова Сентомаш.

Траже се ваљани распродавци.

605 2-2

ВИНА

из својих сопствених винограда, разних врста, како **СТАРОГ**, тако и **НОВОГ**, као: **СТАРА ЦРНА** и **РИЗЛИНГА** од више година, имам **на продају** у велико. Уједно јављам, да имам на продају **калема** (тако званих (*штуфера*) различите сорте винове лозе.

Теодор Ранин,
Каменица (Срем.)
604 1-6

ОГЛАС.

У суботу дне 4. (17.) децембра о. г. у 8 сати пре подне издаваће се под закуп путем јавне лицитације риболов манастира Крушедола.

Лицитација ће се обавити у Ман. Крушедолу.

Истога дана у 10 сати пре подне издаваће се под закуп риболов и паша Ман. Гргетега у аду Козјаку.

Лицитација ће се обавити у Манастиру Гргетегу.

У *Карловцима*, 30. новембра (13. децембра) 1910. године.

Надзорништво
нар. црквб. добара.

608 1-2

ПРЕУЗИМАЊЕ

„Хотела Јелисавете“

у Новом Саду

Част ми је врло поштованој овдашњој и страној публици, као и господи трговачким путницима до повољног знања ставити, да сам од

1. децембра 1910. године

преузео уређену кавану и трапезарију на сопствено руковање. У свако доба готов сам, да п. госте са мојим чистим собама, уређеном каваном, као и са укусном кујном и са добрим пићем потпуно задовољим.

Гостинске собе с електриком, лети лепа башта, а при сваком влаку моје сопствене кочије п. гостима стоје на расположењу. Поред свих тих удобности и олакшица цене су у сваком погледу умерене.

Моли за срдачну посету

ХОРТИ БАЛАЖ
закупник »Хотела Јелисавете«.

136 5-15

„АПОЛО“-БИОСКОП

поред **Речејијева** хотела,

састајалиште српске отмене публике.

Кинематографске новине и остале приспеле новости.

Почетак у пет сахата у вече, свршетак у једанаест сахата. 507 51-

ТРЕБАМ

једнога помоћника

мануфактурне струке.

Првенство имају они, који су похађали школу »Трговачке Омладине« и који имају леп рукопис.

Ступити може одмах. 606 1-4

НИКОЛА ИВКОВИЋ
трговац црквб. утвари НОВИ САД.

ЧУДО ОД БУКВАРА.

Помоћу овога буквара, а за неколико недеља, научи лакоћом да чита и старо и младо. Ово је већ треће издање. Имам 1000 захвалница. Ко ми пошаље 55 потура са поштанском упутницом, тај одмах добија буквар са плаћеном поштарином.

ULMA (Temes megye).

Љубомир Јовановић
школски управитељ и учитељ.

575 15-30

СВАКИ МОЖЕ

са продајом гарантованих срећака трајне вредности **заслужити месечно 300 до 500 Круна. Сталан посао, велика провизија!** Српске понуде се шаљу на:

„NEUE FORTUNA“ Budapest V., Börse, Postfach 78.

609 1-6

ДУКАТИ

мали и велики (сеферини)

КОВА

1911. год.

могу се добити по врло повољној цени

у Мењачници Централног Кредитног Завода д. д. у Новом Саду

и у филијали Централног Кредитног Завода д. д. у Сенти. Исто тако купујемо по врло повољној цени старе бушене и небушене дукате. 1—

ТРГОВИНА ЖЕНСКЕ И МУШКЕ МОДЕ
ЉУБОМИРА ПОПОВИЋА
У НОВОМ САДУ у Кошутовој главној ул.
јавља п. н. муштеријама, да је

БОЖИЋНИ ВАШАР

уз **знатно снижене цене** отпочео и трајаће све до српског Божића, те моли п. н. муштерије да се користе овом ванредном приликом и **јефтином ценом.**

45 58 100

ВАЖНО ЗА

ЦВЕЋАРЕ

597 3-5

У башти има кућа са две собе и кујном, бунар у дворишту а може се увести и водовод. Треба се користити приликом јер је цвећарство у повоју а потрошња огромна.

НЕОСПОРНО ДОБАР ПОСАО.

Посао будућности то је продавање цвећа,
расаде
украсног шибља и т. д.
А врло лепу башту (око 4000 □m) издаје под закуп

М. ИВ. ЖИВКОВИЋ и К°
БЕОГРАД — СРБИЈА.

Dr. P. Вукадиновића и Dr. B. Кујунџића

ИНСТИТУТ

за медицинска хемијско-микроскопска

ИСПИТИВАЊА

мокраће, крви, испљувка, стомачне садржине, измета, гноја и свију секрета и екскрета.

У институту се врши **Васерманова реакција** по оригиналној Васермановој методи.

Институт се налази у Београду, Краља Петра улици број 50. Телефон број 511. 587 3—10

ПАРФИМЕРИЈА
ИВАНА Ј. СТОЈКОВИЋА, НОВИ САД
Кошут Лајошева ул. бр. 25 у дворишту у фотогр. атељеру.

Главно заступство „KODAK“, фотографских апарата за г. г. аматере и хигијенских завоја. 253 184-

Власник и издавалац: деоничарско друштво »Браника«.

Штампарија деоничарског друштва »Браника«.